

2. travanj, 2026.
Svjetski dan svjesnosti
o autizmu

Kada riječi dolaze drugačije

JEZIČNE SPOSOBNOSTI U OKVIRU AUTIZMA

Ivšac Pavliša, J. i Popčević, K.

Odsjek za logopediju i

Nastavno-klinički centar ERF-a

Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Autistične osobe često komuniciraju na drugačije načine od drugih osoba. Prihvaćati različitost znači i prihvaćati pravo na komunikaciju, razumjeti te uvažavati sve načine na koje autistične osobe komuniciraju i upotrebljavaju jezik. Kako bismo razumjeli jezični razvoj u kontekstu autizma, važno je poznavati način na koji autistične osobe doživljavaju i razumiju svijet oko sebe.

ŠTO ZNAMO O JEZIČNOME RAZVOJU?

U kliničkoj praksi susrećemo brojnu djecu s autizmom koja usvajaju jezik na drugačiji način negoli njihovi vršnjaci. Nerijetko raspolažu s manje usvojenih riječi negoli vršnjaci ili pak u kasnijoj dobi od djece tipičnog razvoja počinju povezivati riječi u rečenice. Pojedina djeca s vremenom ulove korak sa svojim vršnjacima, dok dio djece s autizmom i u kasnijoj dobi pokazuje jezične teškoće.

U ranom jezičnom razvoju, mnoga djeca s autizmom „brkaju“ različita lica. Tako za sebe mogu reći „hoćeš još“ umjesto „hoću još“. Navedeno se događa zbog manjka fleksibilnosti u prebacivanju i razumijevanju perspektive osobe koja im se obraća.

Dio djece s autizmom bolji je u proizvodnji jezika nego u razumijevanju jezika što znači da više govore negoli što razumiju. Na primjer, mogu nam puno toga ispričati o nekoj priči, a zapravo ne razumiju sve ono o čemu su čitali.

Jeste li znali da:

- ▶ Kašnjenje u jezičnom razvoju i jezične teškoće učestalije su u dječaka nego u djevojčica s autizmom.
- ▶ Djeca s autizmom reproduciraju brojne fraze iz crtanih filmova na engleskome jeziku jer dobro pamte i preferiraju vizualne i zvučne sadržaje kojima su izložena, a ne radi obilježja pojedinog stranog jezika.
- ▶ Djeca koja na drugačiji način usvajaju jezik često s lakoćom upamćuju sadržaje koje su čuli gledajući sadržaje na mobitelu ili televizoru jer su ti sadržaji predvidljivi, ponavljajući, dosljedni i ne zahtijevaju njihovo aktivno uključivanje.

Potpomognuta komunikacija pokazala se učinkovitom u poticanju jezičnih sposobnosti u okviru autizma. Slijedi primjer komunikacijske ploče koja je dostupna na slijedećoj poveznici: <https://centar.erf.unizg.hr/wp-content/uploads/2022/04/Komunikacijska-ploca-razgovor-na-dolasku.pdf>

Potpomognuta komunikacija u svakodnevi

AsTeRICS Grid, <https://grid.asterics.eu>
Piktogrami od Sergio Palao, ARASAAC, <https://arasaac.org>, CC (BY-NC-SA)

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
Laboratorij za potpomognutu komunikaciju

ŠTO JE TO EHOALIJA?

U djece s autizmom često se može uočiti eholalija — ponavljanje riječi ili rečenica za drugim djetetom ili odraslom osobom. Nekada je to ponavljanje za drugima odmah i izravno, a nekada s odmakom, onoga što su prije čuli. Ponavljanje tuđih riječi i rečenica prisutno je tijekom druge godine života u djece tipičnog razvoja, no kod autistične djece zadržava se u uporabi puno dulje. Zapravo, svi ljudi ponekad koriste tuđe riječi i fraze kako bi se bolje izrazili, a ponekad neke pjesme kompulzivno vrte u glavi iako ih ne izgovaraju.

Neki od razloga pojave eholalije u djece s autizmom jesu ostvarivanje socijalne povezanosti i održavanje razgovora, komuniciranje različitih osjećaja, ideja i potreba, dobivanje vremena za obradu onoga što je rečeno, pomoć u samoregulaciji ili pak impulzivna potreba, tj. manjak kontrole nad onime što govore.

„Eholaliju koristim stalno, i ona za mene ima mnogo različitih značenja. Katkad jedino što mogu izgovoriti jest fraza koja mi je "zaglavljena" u glavi, a ne mogu objasniti zašto, i to je frustrirajuće. Kada pokušavam izraziti što mislim citirajući svoje omiljene televizijske emisije, to me čini zadovoljnom. Kada riječi izlaze iz mene samo zato što ih je lijepo izgovarati, to je ugodno i umirujuće. Jedini trenutak kada to doživim duboko negativno jest kad se netko zbog toga odvoji od mene.“

(Lily Konyn, www.assistiveware.com/blog/what-is-echolalia).

U poticanju jezičnih sposobnosti koristimo i visokotehnološka pomagala koja nam omogućuju da djeci koja stereotipno koriste jezik pružimo primjereni jezični model.

GOVOR I UPORABA JEZIKA

Neke autistične osobe ne mogu se koristiti govornim jezikom u komunikaciji. U kliničkome radu ponekad ih se naziva „negovorećim osobama“. U nekih je to trajno, a u neki samo privremeno ili pak povremeno.

Govor autističnih osoba može biti slabije razumljiv okolini zbog govorne apraksije. One imaju poteškoće s dosljedno pravilnim izgovorom svih glasova u riječi. Te poteškoće događaju se na razini moždanih putova odgovornih za planiranje slijeda pokreta potrebnih za proizvodnju govora. Autističnim osobama koje mogu komunicirati govorom može biti izazovno i teško govoriti u određenim situacijama. Neke osobe izvještavaju kako u određenim situacijama tjeskoba može u potpunosti zablokirati njihovu sposobnost govora, unatoč tome što žele govoriti.

Ponekad riječi koje upotrebljavaju ne odgovaraju nužno onome što zapravo žele reći. Na primjer, mogu izgovoriti unaprijed naučen obrazac — ponovljenu riječ, frazu ili čak dulji niz rečenica — što odgovara onome što su čuli, ali ne trenutačnoj situaciji u kojoj se nalaze.

U nekim situacijama oslanjaju se na tzv. skriptove, fraze koje su čuli i koje odgovaraju situaciji, ali ih okolina uvijek ne razumije. Na primjer, u situaciji u kojoj osoba s autizmom treba pomoć, to može izraziti rečenicom koju je čula na televiziji: „Houston, we have a problem“ ili „Znaš li kako izgleda tvoj mozak?“.

Neke osobe s autizmom osjećaju kao da ih govorenje iscrpljuje! Iako je govor automatizirana radnja, zahtijeva koordinaciju vrlo složenih pokreta, i to za autističnu osobu može zahtijevati puno energije, koncentracije i drugih unutarnjih resursa.

U svim ovim slučajevima mnoge se autistične osobe oslanjaju na različite oblike potpomognute komunikacije (engl. augmentativne i alternativne komunikacije - AAK) — aplikacije sa simbolima ili tekstom, komunikacijske ploče, geste i manualne znakove ili druge načine izražavanja. Na taj način mogu komunicirati

iako ne mogu govoriti ili je njihov govor nerazumljiv, mogu se jasnije izraziti, mogu komunicirati kad im govorenje postaje zamorno i komunicirati u situacijama u kojima im je govoriti teško ili nemoguće.

Neke pak autistične osobe proizvode zvukove, a ponekad i riječi koje ne kontroliraju u potpunosti. Vokalno stimanje (engl. *stimming*) — repetitivno ponavljanje različitih zvukova, poput mumljanja, pjevanja pjesama ili ponavljanja umirujućih riječi ili fraza — kao ugodno senzoričko iskustvo pomaže nekim autističnim osobama u upravljanju emocijama i nošenju s preplavljujućim situacijama.

ŠTO ZNAMO O RAZUMIJEVANJU JEZIKA?

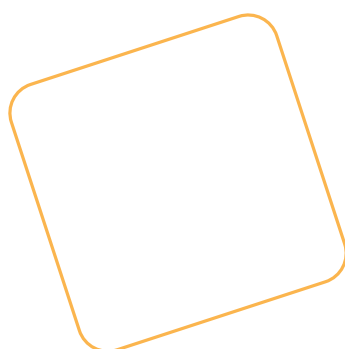
U ranoj dobi osim opisanih odstupanja, brojna djeca nedovoljno razumiju jezik koji ih okružuje zbog čega je važno stvoriti jezično bogato okruženje i koristiti spomenute oblike potpomognute komunikacije. Nedostatno razumijevanje jezika može biti karakteristika autističnih osoba kroz cijeli životni vijek.

Dodatno, neke autistične osobe nerijetko tumače jezik doslovno, riječ po riječ. Slabije razumiju ono što je implicitno rečeno, metafore i sarkazam, a bolje razumiju ono što je izravno rečeno. Često im može biti teško uzeti u obzir kontekst ili protumačiti skrivena značenja. Mnogim autističnim osobama teško je protumačiti ono što se tak nagoviješta i pretpostavlja.

Primjerice, na pitanje „Što rade tvoje seke?“, autistična djevojčica predškolske dobi odgovara „Seke ne rade, one su bebe.“

Doslovno razumijevanje jasno je vidljivo tijekom školovanja prilikom razumijevanja uputa, zadataka ili tekstova.

Jedna djevojka s autizmom izražava svoju frustraciju uslijed nesporazuma koji nastaju zbog ovih obilježja: „Ja ne razumijem zašto ljudi govore u kodovima. Zašto jednostavno ne kažu jasno i izravno ono što misle“.

ŠTO ZNAMO O VOĐENJU RAZGOVORA?

Stil komunikacije i razgovor nekih autističnih osoba može obilovati dijeljenjem velike količine informacija o nekoj temi ili interesu, obično vrlo detaljno i opširno.

Njihova komunikacija obično je izravnija, otvorenija i bez uvijanja što drugima ponekad može djelovati kao nepristojno ili uvredljivo. Ponekad se razgovor s autističnom osobom naziva „social minefield“ jer zahtjeva uključenost komunikacijskog partnera i tumačenje onoga što nije izgovoreno.

MALI VODIČ TERMINA I SAVJETA

EHOLALIJA

Autistične osobe često ponavljaju riječi ili fraze koje su čule:

- ▶ Neposredna eholalija – odmah nakon što nešto čuju.
- ▶ Odgođena eholalija – ponavljanje fraza iz crtića, knjiga ili prijašnjih razgovora.

Može imati značenje, pružati sigurnost i pomoći u komunikaciji!

DOSLOVNO RAZUMIJEVANJE

Autistične osobe često:

- ▶ Tumače jezik doslovno.
- ▶ Teže prepoznaju metafore i sarkazam.

Važno je govoriti jasno, konkretno i bez dvosmislenosti.

BOMBARDIRANJE INFORMACIJAMA

- ▶ Dijeljenje velike količine informacija o temi interesa.
- ▶ Govor može biti detaljan, strastven i informativan.

To je oblik povezivanja i dijeljenja o nečemu važnom!

SKRIPTIRANJE

- ▶ Ponavljanje iste misli s različitim riječima.
- ▶ Korištenje unaprijed pripremljenih fraza ili rečenica.

Može pomoći u samoregulaciji, smanjivanju stresa i izražavanju misli.

NEPOUZDANI I ZAMORNI GOVOR

- ▶ Govor u nekim situacijama jest izazovan.
- ▶ Govor može biti fizički i mentalno iscrpljujuć.

Potpomognuta komunikacija omogućuje ravnopravnu komunikaciju!

SITUACIJSKI MUTIZAM

- ▶ Osoba želi govoriti, ali anksioznost ili stres to onemogućuju.

Potreban je miran, podržavajući pristup i razumijevanje.

VOKALNO STIMANJE

- ▶ Pjevušenje, mumljanje, ponavljanje riječi i zvukova.

Pomaže u samoregulaciji i pruža senzornu ugodu.

DIREKTNA KOMUNIKACIJA

- ▶ Autistične osobe često govore izravno i iskreno.
- ▶ Koriste manje „skrivenih značenja“ i društvenih uljepšavanja.

Izravnost je vrijednost – ne nespretnost!

PRIHVAĆANJE RAZLIČITOSTI U KOMUNIKACIJI ZNAČI PRIHVAĆANJE OSOBE

Važno je razumjeti da smo svi mi različiti i da učimo na različite načine. Primjerice, gluhe osobe koriste znakovni jezik koji im omogućava povezivanje s okolinom, dok autistične osobe govore na jedan drugačiji način (eholalija, stimanje, skriptiranje) ili pak koriste različite oblike potpomognute komunikacije. Važno je prihvatiti različitost u komunikaciji i prilagoditi vlastiti način komunikacije kako bismo olakšali autističnim osobama razumijevanje očekivanja, razgovora, uputa, pitanja, zadataka ili tekstova.

● Izvori:

- ▶ Assistive Ware: The Land of Autistic Communication(<https://www.assistiveware.com/autism-acceptance-communication>)
- ▶ Cepanec, M. (2023). Rani komunikacijski razvoj. Naklada Slap.
- ▶ Gernsbacher, M. A., Morson, E. M. i Grace, E. J. (2016). Language Development in Autism. U *Neurobiology of Language* (str. 879–886). Elsevier.
- ▶ Maenner, M. J. i suradnici (2020). Prevalence of Autism Spectrum Disorder Among Children Aged 8 Years — Autism and Developmental Disabilities Monitoring Network, 11 Sites, United States, 2016. *MMWR. Surveillance Summaries*, 69(4), 1–12.
- ▶ Nowell, S., Sam, A., Waters, V., Dees, R., & AFIRM Team. (2022). Augmentative & Alternative Communication. The University of North Carolina at Chapel Hill, Frank Porter Graham Child Development Institute, Autism Focused Intervention Modules and Resources. <https://afirm.fpg.unc.edu/augmentative-alternative-communication>
- ▶ Reindal, L., Nærland, T., Weidle, B., Lydersen, S., Andreassen, O. A. i Sund, A. M. (2021). Structural and Pragmatic Language Impairments in Children Evaluated for Autism Spectrum Disorder (ASD). *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 53(2), 701–719
- ▶ Tager-Flusberg, H., Paul, R. i Lord, C. (2005). Language and communication in autism. *Handbook of autism and pervasive developmental disorders*, 1, 335–364.
- ▶ The National Institute on Deafness and Other Communication Disorders: Autism Spectrum Disorder: Communication Problems in Children (<https://www.nidcd.nih.gov/health/autism-spectrum-disorder-communication-problems-children#3>).

